

تدوین مدل پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی: نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت

پیمان مام‌شریفی^۱، زینب کورانی^۲، فریبرز درتاج^۳، قباد حق‌محمدی شراهی^۴، مجید سوهی^۵

Addiction prone prediction modeling based on meta-cognitive beliefs and sensation seeking: the mediating role of big five personality traits

Peyman MamSharifi¹, Zeinab Koorani², Fariborz Dortaj³, Ghabad Haghmohamadi Sharahi⁴, Majid Sohi⁵

چکیده

زمینه: مطالعات متعددی به پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد و باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی و پنج عامل بزرگ شخصیت پرداخته‌اند. اما پژوهشی که به تدوین مدل پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی: نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت پرداخته باشد مغفول مانده است. **هدف:** تدوین مدل پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی، هیجان‌خواهی با نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت بود. **روش:** طرح پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری تمامی کارکنان فاز نهم و دهم شرکت عسلویه (پالایشگاه پنجم) در سال ۱۳۹۸ بودند. ۲۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری به‌صورت در دسترس به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های آمادگی به اعتیاد وید و همکاران (۱۹۹۲)، باورهای فراشناختی ولز و کارت رایت - هاتون (۲۰۰۴)، هیجان‌خواهی زاگرم (۱۹۹۳) و پرسشنامه شخصیتی نتو (۱۹۸۵) بودند. داده‌ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر تجزیه و تحلیل شد. **یافته‌ها:** متغیرهای باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی رابطه مثبت معناداری با آمادگی به اعتیاد داشتند. تمامی مؤلفه‌های بزرگ شخصیت به جز روان‌رنجورخویی با آمادگی رابطه منفی معناداری داشتند. نتایج تحلیل مسیر حاکی از برآش مناسب مدل بود که هیجان‌خواهی هم به صورت مستقیم و هم از طریق روان‌رنجورخویی و توافق‌پذیری؛ و باورهای فراشناختی فقط به صورت غیرمستقیم و از طریق روان‌رنجورخویی و توافق‌پذیری توانستند آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی کنند ($p < 0/001$). **نتیجه‌گیری:** باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی در کنار سایر عوامل از جمله ویژگی‌های شخصیتی، نقشی کلیدی در آمادگی به اعتیاد ایفا می‌کنند و لزوم توجه به این عوامل در برنامه‌های پیشگیری ضروری است. **واژه کلیدیها:** آمادگی به اعتیاد، باورهای فراشناختی، هیجان‌خواهی، پنج عامل بزرگ شخصیت

Background: Numerous studies have predicted the readiness for addiction and metacognitive and emotional beliefs and five major personality factors. But research that has developed a model for predicting addiction readiness based on metacognitive and emotional beliefs: the mediating role of the five major personality factors has been overlooked. **Aims:** To develop a predictive model of addiction readiness based on metacognitive beliefs, excitement with the mediating role of five major personality factors. **Method:** The research design was descriptive correlational. The statistical population was all employees of the ninth and tenth phases of Assaluyeh Company (fifth refinery) in 2019. 250 people were selected as available samples by sampling method. The research instruments included Weed & et al addiction prone scale (1992), Wells, & Cartwright-Hatton metacognitive beliefs (2004), Zuckerman's sensation seeking (1993), and NEO's personality questionnaire (1985). Data were analyzed using Pearson correlation test and path analysis. **Results:** The variables of metacognitive beliefs and sensation seeking had a significant positive relationship with addiction prone. All the Big Five of personality traits, except neuroticism, had a significant negative relationship with addiction prone. The results of the path analysis indicated that the model fits appropriately, and that sensation seeking, both directly and through neuroticism and agreement; and metacognitive beliefs, could indirectly predict addiction prone through neuroticism and agreement ($p < 0/001$). **Conclusions:** Metacognitive beliefs and sensation seeking, along with other factors, such as personality traits, play a key role in addiction prone, and the need to pay attention to these factors is essential in prevention programs. **Key Words:** Addiction prone, meta-cognitive beliefs, sensation seeking, big five personality traits

Corresponding Author: kooraniarezoo@gmail.com

^۱ کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

^۱ M.A. of General Psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

^۲ کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ M.A. of Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Ira (Corresponding Author)

^۳ استاد، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

^۳ Professor, Department of Educational Psychology, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran

^۴ کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات (البرز)، تهران، ایران

^۴ M.A. of General Psychology, Department of Psychology, Faculty of Psychology Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch (Alborz), Tehran, Iran

^۵ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات، تهران، ایران

^۵ M.A Student of Educational Psychology, Department of Educational Psychology, College of Literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

مقدمه

یکی از قوی‌ترین عوامل روانشناختی پیش‌بینی‌کننده رفتارهای پرخطر از جمله مصرف مواد، شخصیت افراد است (زیرمن، یادید، افراتی، نیومارک و راسوسکی، ۲۰۱۸). شخصیت به ویژگی‌های بیرونی و قابل رؤیت ما اشاره دارد، آن جنبه‌هایی از ما که دیگران می‌توانند ببینند (شولتز و شولتز، ۲۰۱۶). جنبه‌ی اساسی و ریشه‌ای شخصیت انسان را مقاصد سنجیده و آگاهانه، امیدها و آرزوهای وی تشکیل می‌دهند. این اهداف در واقع انگیزه‌ی شخصیت سالم قرار می‌گیرند و بهترین راهنما برای فهم رفتار کنونی انسان هستند. وجود انسان در حقیقت بر داشتن هدف‌های درازمدت استوار است و این فاکتور مهم، انسان را از حیوان، کودک را از سالمند و نیز در اکثر موارد، شخصیت سالم را از بیمار متمایز می‌کند (صالحی، رجیبی و دهقانی، ۱۳۹۸). در سال‌های گذشته میان متخصصان شخصیت با زمینه‌ها و فرهنگ‌های مختلف توافق فزاینده‌ای درباره‌ی وجود یک مدل پنج عاملی برای ارزیابی شخصیت به نام پنج بزرگ^۱ به وجود آمده است. یکی از ابزارهای استاندارد برای ارزیابی این مدل، پرسشنامه شخصیتی نئو است که توسط کاستا و مک‌کری (۱۹۸۵) تهیه شده است. عوامل پنج‌گانه اساسی‌ترین و جامع‌ترین ابعاد شخصیت را ارائه می‌دهد، زیرا می‌تواند شخصیت افراد را در جهات گوناگون تبیین کرده و هر یک از عوامل را به وسیله گروهی از صفات مرتبط با یکدیگر تعریف کند. با توضیح وضعیت فرد در هر یک از عوامل پنج‌گانه می‌توان شرح جامعی فراهم کرد تا وضع عاطفی، اجتماعی، تجربی، نگرشی و انگیزشی فرد را مشخص کند. مقیاس‌های اصلی حیطه‌های نئو، عوامل شخصیت را در این سطح اندازه‌گیری می‌کند و مقیاس‌های صفات فرعی، تحلیل گسترده‌تری بر اساس اندازه‌های خاص صفات درون هر یک از عوامل ارائه می‌دهد (شاهنده، ۱۳۸۷). سهرابی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که رابطه مثبت معناداری بین روان رنجورخویی و آمادگی به اعتیاد و بین توافق‌پذیری و آمادگی به اعتیاد رابطه منفی معناداری وجود دارد. بهرامی و کامرانی صالح (۱۳۹۶) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که ویژگی‌های شخصیتی با هیجان‌خواهی رابطه معنادار دارند. به این نحو که متغیرهای روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی و گشودگی به تجربه با

هیجان‌خواهی رابطه مثبت معنادار و متغیرهای توافق‌پذیری و وجدانی بودن با هیجان‌خواهی رابطه منفی معنادار داشتند.

جوامع امروزی به طور اساسی درگیر معضل بزرگی به نام اعتیاد^۲ هستند. اعتیاد به معنای وابستگی بیمارگونه به مصرف یک یا چند نوع ماده مخدر است که در افراد میل به مصرف هر چه بیشتر ماده مخدر را ایجاد می‌کند و در صورت عدم مصرف آن ماده، علائم محرومیت در فرد ظاهر می‌شود (کراساناکیز، ۲۰۱۷). انجمن روان‌پزشکی آمریکا^۳ (۲۰۱۳) در پنجمین مجموعه تشخیصی و آماری (DSM-5) اختلالات اعتیادی و مصرف مواد را به‌عنوان مجموعه‌ای از نشانه‌های شناختی، رفتاری و فیزیولوژیکی تعریف می‌کند که نشان می‌دهند فرد با وجود مشکلات قابل ملاحظه مرتبط با مواد، مصرف مواد را ادامه می‌دهد؛ بنابراین پدیده اعتیاد یک تهدید جهانی است که می‌تواند طیف وسیعی از افراد را با ویژگی‌های روانشناختی مختلف درگیر کند (سهرابی، مام‌شریفی، رافضی و اعظمی، ۱۳۹۷). اعتیاد همچون کوهی یخی است که تنها نوک آن دیده می‌شود. در یک جامعه آنچه همگان از اعتیاد می‌دانند وجود نمایان بخشی از معتادان است. اما دامنه این کوه بخش نادیده آن است که مقدمات شکل‌گیری و پیدایش این پدیده را در پی دارد (احمدیان و رستمی، ۱۳۹۵). عوامل متعددی می‌توانند در آمادگی افراد به اعتیاد نقش داشته باشند. یکی از این عوامل، باورهای فراشناختی^۴ است (هامونیر و وارسکان، ۲۰۱۸، ایبک، یاوز، اولسوی، ساحین و کورت، ۲۰۱۵، قدیمی، کرمی و یزدان‌بخش، ۱۳۹۳). به اعتقاد فلاول (۱۹۷۹)، فراشناخت دانش یا فرآیندی شناختی است که در ارزیابی، بازبینی یا کنترل شناخت مشارکت دارد و عملکرد شناختی را تنظیم می‌کند. در اصل فراشناخت به معنای شناخت درباره شناخت است (میری، حاجلو، بشرپور و نریمانی، ۱۳۹۸). اکثر نظریه‌پردازان بین دو جنبه فراشناخت تمایز قائل شده اند: دانش فراشناختی که عبارت است از اطلاعاتی که افراد در مورد شناخت خود درباره عوامل و راهبردهای یادگیری مرتبط با تکلیف دارند؛ و تنظیم فراشناختی که به انواع اعمال اجرایی نظیر توجه، بازبینی، برنامه‌ریزی و شناسایی خطاها در عملکرد اشاره دارد و بر فعالیت‌های شناختی اثر می‌گذارد. یکی از رویکردهایی که در زمینه

2. addiction

3. American Psychological Association (APA)

4. meta-cognitive

1. Big five

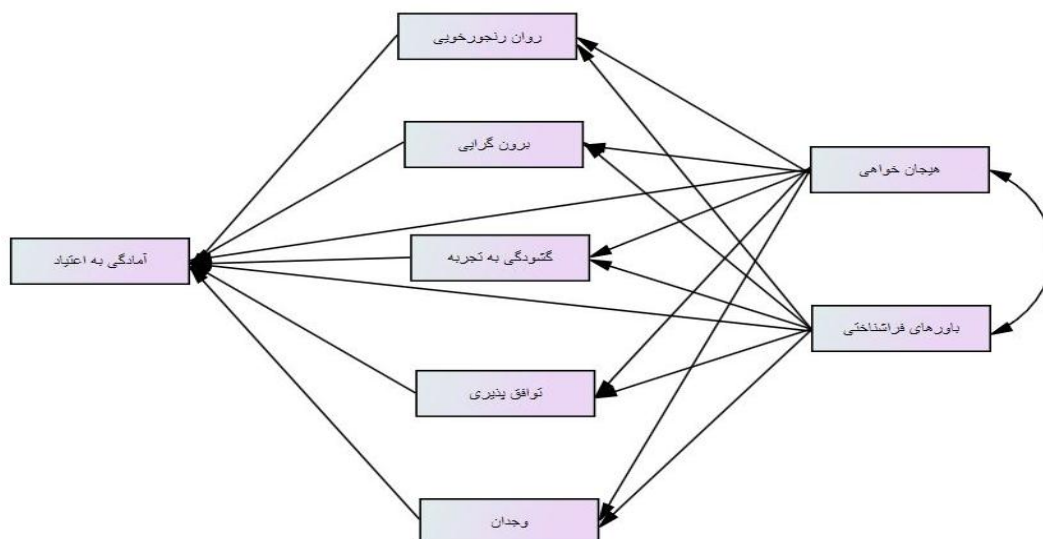
۱۹۹۳ هیجان‌خواهی را به صورت صفتی تعریف می‌کند که ویژگی آن جستجوی هیجان‌ها و تجربه متنوع، تازه، پیچیده و شدید و میل اقدام به خطرهای جسمانی، قانونی و مالی به‌خاطر خود این تجربه‌ها می‌باشد (چن، ویلهلم و جوکل، ۲۰۱۹). هیجان‌خواهی می‌تواند بر رفتار، ویژگی‌ها و اولویت‌های افراد اثر بگذارد و از آن جهت که میزان باز بودن شخص نسبت به تجارب جدید را توصیف می‌کند، می‌تواند نقش مهمی در شکل‌گیری اعتیاد ایفا کند (مرشد بهبهانی و حیاتی، ۱۳۹۶). مصباح، حسینی ثابت، دوستیان، اعظمی و فرهودیان (۲۰۱۴) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که رابطه مثبت معناداری بین هیجان‌خواهی و آمادگی به اعتیاد وجود دارد.

با توجه به اینکه محیط کار کارکنان فاز نهم و دهم شرکت عسویه دارای منابع بالقوه بسیاری برای ایجاد فشار روانی است که پاسخ به به این فشارها می‌تواند از پاسخ‌های هیجانی و عاطفی تا پاسخ‌های رفتاری دامنه تغییر داشته باشد، بنابراین توجه به متغیرهای مرتبط با فشارهای موجود در شرایط کاری خاص مرتبط با آن شرکت می‌تواند از اهمیت زیادی برخوردار باشد. بر اساس آنچه ذکر شد پژوهش‌ها حاکی از رابطه بین باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی با آمادگی به اعتیاد هستند؛ صابری، فرخی و نامور (۱۳۹۸) دریافتند که در دانشجویان ارتباط مثبت و معناداری بین سن و سخت‌رویی تحصیلی وجود دارد. بعلاوه متغیر سن با باورهای فراشناختی و آمادگی به اعتیاد دارای رابطه منفی و معنادار بود. هرچه میزان سن بالاتر می‌رفت باورهای فراشناختی و احتمال آمادگی به اعتیاد در دانشجویان کمتر می‌شد. بنابراین مسئله اصلی پژوهشگران از انجام این پژوهش پاسخ به این سؤال بود که آیا پنج عامل بزرگ شخصیت در رابطه بین باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی با آمادگی به اعتیاد، نقش واسطه‌ای ایفا می‌کنند؟

اختلالات روانی از جمله اعتیاد نقش دارد، مدل فراشناختی ولز است (ولز و کارت رایت - هاتون، ۲۰۰۴). این مدل پیشنهاد می‌کند که اختلالات روانی (اختلال خلقی، اختلال وابستگی به مواد و...) از طریق الگوهای پایدار تفکر (نگرانی یا نشخوار فکری)، راهبردهای توجهی مرتبط با نظارت و تهدید، اجتناب و سرکوب فکر ایجاد و حفظ می‌شوند که مجموع این عوامل به تشکیل یک سندرم شناختی - توجهی می‌انجامد و این سندرم باعث شکست در اصلاح باورهای ناسازگار با خود و افزایش دسترسی اطلاعات منفی درباره‌ی خود می‌گردد. یک اصل اساسی مدل عملکرد اجرایی خودتنظیمی این است که باورهای فراشناختی که جزء دانش فراشناختی به حساب می‌آید، باعث شکل‌گیری و فعال شدن سندرم شناختی - توجهی می‌گردند. این سندرم از طریق چند گذرگاه یا ساز و کار ویژه و آشکار تداوم می‌یابد و تجربه‌ی هیجانی منفی را تشدید می‌سازد، از این رو افراد برای کاهش و تنظیم هیجان‌های منفی از راهبردهای خاص مثل وابستگی به مواد استفاده می‌کنند و به این صورت اختلالات روانی به دلیل الگوی تفکر شخص و راهبردهای ناکارآمد وی، حفظ می‌شود (ولز، ۲۰۰۹). صابری، فرخی و نامور (۱۳۹۸) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که سخت‌رویی تحصیلی و باورهای فراشناختی قادر بودند تا به طور معناداری احتمال ابتلا به اعتیاد را پیش‌بینی کنند.

از دیگر عوامل مرتبط با آمادگی به اعتیاد، هیجان‌خواهی^۱ است (ژاوو، ژو، دینگ، سانگ و ژاوو، ۲۰۱۹؛ چامسری، لیختشتاین، آرامراتانا و سیویروج، ۲۰۱۸). طبق تعریف هیجان‌ها، پاسخ‌های فیزیولوژیکی درونی هستند که می‌توانند در عملکرد، ادراک و یادگیری ما نقش داشته باشند (نوربری و هاسین، ۲۰۱۵). هیجان‌خواهی یکی از ابعاد شخصیت است که ابتدا آیزنک آن را به عنوان یکی از ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایان مطرح کرد و سپس زاگرم (۱۹۷۹) آن را بسط و گسترش داد. طبق تعریف زاگرم (۱۹۷۹) ساختار هیجان‌خواهی به مقدار انگیزندگی که دستگاه عصبی مرکزی شخص از منابع بیرونی نیاز دارد، مربوط است و همچنین هیجان‌خواهی تحت عنوان نیاز به تجارب و احساس‌های گوناگون، پیچیده، بدیع و بی‌سابقه و تمایل به خطر جویی تعریف شده است (بهرامی و کامرانی صالح، ۱۳۹۶). زاگرم

^۱ sensation seeking

شکل ۱. مدل مفهومی پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان خواهی: نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت

نیز عدم تمایل به ادامه شرکت در پژوهش بود. گروه نمونه همگی آقایان بودند و میانگین سنی این افراد ۴۱/۸۹ سال بود.

ابزار

پرسشنامه آمادگی به اعتیاد^۱: این مقیاس را وید، بوچر، مک‌کنا و بن‌پوراث در سال ۱۹۹۲ ساخته‌اند. فرمت ایرانی آن توسط زرگر، نجاریان و نعیمی (۱۳۸۷)، با توجه به وضعیت روانی - اجتماعی جامعه ایرانی ساخته شده است. این پرسشنامه از عوامل اعتیادپذیری فعال و منفعل تشکیل شده و ۴۱ گویه دارد که ۵ گویه آن دروغ‌سنج است. نمره‌گذاری هر سؤال بر روی یک پوینت از صفر (کاملاً مخالفم) تا سه (کاملاً موافقم) است. نمره برش این مقیاس ۲۱ است و کسب نمره ۲۱ به بالا نشان‌دهنده مستعد بودن فرد برای گرایش به مصرف مواد است. روایی سازه و ملاکی این مقیاس مناسب گزارش شده است. همچنین اعتبار مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمده است که در حد مطلوب است (زرگر، نجاریان و نعیمی، ۱۳۸۷). در پژوهش سهرابی و همکاران (۱۳۹۷) هم میزان اعتبار ۰/۹۴ گزارش شده است. میزان اعتبار برای این پژوهش با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای مقیاس کل ۰/۹۱ به دست آمد.

پرسشنامه باورهای فراشناختی^۲: این پرسشنامه در سال ۲۰۰۴ توسط ولز و کارت رایت - هاتون ساخته شد که ۳۰ ماده دارد و هر آزمودنی به هر ماده به صورت چهار گزینه (مخالفم، کمی موافقم، به طور متوسط موافقم، خیلی موافقم) پاسخ می‌دهد. این گزینه‌ها به

روش

طرح پژوهش حاضر توصیفی - همبستگی از نوع تحلیل مسیر بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، تمامی کارکنان فاز نهم و دهم شرکت عسلویه (پالایشگاه پنجم) بودند (N= ۶۰۰). برای تعیین حجم نمونه لوهین (۱۹۹۲) پیشنهاد می‌کند که برای بررسی مدل ساختاری که در آن ۴-۲ عامل شرکت دارند، پژوهشگر باید روی گردآوری دست کم ۱۰۰ تا ۲۰۰ مورد برنامه‌ریزی کند. کاربرد نمونه‌های کوچک‌تر می‌تواند موجب عدم حصول همگرایی و به دست آوردن نتایج نامناسب و یا دقت پایین برآورد پارامترها و به ویژه خطاهای استاندارد شود (هومن، ۱۳۸۴)؛ بنابراین با توجه مطلب مذکور و به دلیل احتمال ناقص بودن بعضی از پرسشنامه‌ها تعداد پرسشنامه در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری به صورت در دسترس بود، یعنی با مراجعه به فاز نهم و دهم شرکت عسلویه پرسشنامه‌ها بین کارکنان توزیع و پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط آنها، جمع‌آوری گردید. همچنین در پرسشنامه‌ها برای رعایت اصول اخلاقی این عنوان قید شده بود که اطلاعات هر پرسشنامه کاملاً به صورت محرمانه خواهد بود و هر شرکت‌کننده‌ای در صورت تمایل، ایمیل و یا شماره تماس خود را بالای برگه یادداشت نموده تا تحلیل پرسشنامه مربوط به آن شخص برای ایشان ارسال گردد. از بین این تعداد پرسشنامه، تعداد ۲۳۸ پرسشنامه دارای شرایط مناسب برای تحلیل بودند. ملاک ورود به پژوهش عبارت بود از رضایت آگاهانه جهت شرکت در پژوهش و ملاک‌های خروج از پژوهش

1. addiction prone scale

2. metacognitions questionnaire

کوتاه این پرسشنامه شامل ۶۰ سؤال است. در این فرم برای هر عامل ۱۲ گویه وجود دارد و برای هر گویه طیف لیکرت درجه‌بندی شده پنج‌گزینه‌ای (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) در نظر گرفته شده است و گویه‌ها از صفر تا ۴ نمره‌گذاری می‌شوند. نمره هر عامل می‌تواند بین صفر تا ۴۸ باشد. این آزمون در سال ۱۳۸۱ توسط کیامهر در بین دانشجویان دانشگاه تهران، حق‌شناس (۱۳۷۸) در بین دانشجویان دانشگاه شیراز و گروسی فرشی (۱۳۸۰) در بین دانشجویان دانشگاه تبریز مطالعه و اعتبار یابی شد. کیامهر (۱۳۸۱) پس از هنجاریابی این آزمون در دانشجویان علوم انسانی دانشگاه تهران پایایی این آزمون را با روش باز آزمایی (اجرای مجدد روی ۳۳۶ نفر) برای پنج عامل N، E، O، A و C به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۸۲، ۰/۷۸، ۰/۶۵ و ۰/۸۶ و آلفای کرونباخ را برای این عوامل به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۷۳، ۰/۴۲، ۰/۵۸ و ۰/۷۷ گزارش کرده است. مک کری و کاستا (۲۰۰۴) در مطالعه‌ای ضریب همبستگی NEO-FFI را با آزمون NEO-PI برای پنج عامل N، E، O، A و C به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۸۳، ۰/۹۱، ۰/۷۶ و ۰/۸۶ گزارش کردند. میزان اعتبار پرسشنامه در این پژوهش پایایی این پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای N، E، O، A و C به ترتیب ۰/۷۱، ۰/۷۶، ۰/۷۲، ۰/۸۱ و ۰/۷۹ به دست آمد.

در تجزیه و تحلیل داده‌ها علاوه بر محاسبه شاخص‌های توصیفی به محاسبه شاخص‌های استنباطی با روش تحلیل مسیر برای بررسی ارتباط ساختاری بین متغیرها اقدام شد. با استفاده از نرم‌افزار AMOS و SPSS محاسبات لازم صورت گرفت و برای مدل پیشنهادی شاخص‌های برازش استخراج شد. برای بررسی میزان اثرگذاری ابعاد متغیر پیش‌بین بر متغیر ملاک و بررسی نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت از تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها

در این بخش ابتدا شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین و انحراف استاندارد و کجی و کشیدگی گزارش شده است. در این بخش در پی پاسخ به سؤال اصلی پژوهش مبنی بر اینکه "آیا مدل پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی با نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت برازش دارد؟" از تحلیل مسیر و نرم‌افزار آموس استفاده شد. برای بررسی نرمال بودن متغیرها یک معیار کلی چنانچه کجی و کشیدگی در بازه (۲، -۲) باشند داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار

ترتیب (۱، ۲، ۳، ۴) یا برعکس (۴، ۳، ۲، ۱) با توجه به جهت سؤال نمره‌گذاری می‌شوند. این پرسشنامه ۵ مؤلفه فراشناختی را می‌سنجد. حداقل نمره کسب شده در این آزمون ۳۰ و حداکثر آن ۱۲۰ است و همچنین نمره کل فراشناخت از جمع نمرات زیرمقیاس‌ها به دست می‌آید. از لحاظ پایایی، ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه و مؤلفه‌های آن در دامنه‌ای از ۰/۷۲ تا ۰/۹۳ گزارش شده است. در ایران، شیرین زاده دستگیری، گودرزی، رحیمی و نظیری (۱۳۸۷) این پرسشنامه را ترجمه و آماده نموده، ضریب همسانی درونی آن را به کمک ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۱ و برای خرده مقیاس‌های آن در دامنه ۰/۷۱ تا ۰/۸۷ و پایایی باز آزمایی این آزمون را در فاصله چهار هفته برای کل مقیاس ۰/۷۳ و برای خرده مقیاس‌های آن در دامنه ۰/۵۹ تا ۰/۸۳ گزارش کردند. همچنین همبستگی کل مقیاس با مقیاس اضطراب خصلتی برابر با ۰/۴۳ و همبستگی خرده مقیاس‌ها را در دامنه ۰/۲۸ تا ۰/۶۸ گزارش کرد. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای پرسشنامه باورهای فراشناختی، ۰/۸۶ به دست آمد.

پرسشنامه هیجان‌خواهی^۱: برای اندازه‌گیری میزان هیجان‌خواهی از شکل پنجم پرسشنامه زاگرم (۱۹۹۳) استفاده شد. این مقیاس شامل ۴۰ ماده دو جزئی است که در هر ماده، یکی از دو جزء، بیان‌کننده میزان هیجان‌خواهی فرد است و جزء دوم حالت عکس را دارد. آزمودنی‌ها در هر دو ماده، نمره صفر یا یک را احراز می‌کنند. در پایان، آزمودنی بر اساس انتخاب‌هایش نمره‌ای را احراز می‌کند که از صفر تا چهل در نوسان است. این نمره بیانگر میزان هیجان‌خواهی او است. زاگرم (۱۹۹۳) اعتبار درونی آن را در دامنه ۰/۸۳ تا ۰/۸۶ گزارش کرده است. این مقیاس در سال ۱۳۸۷ توسط محوی شیرازی هنجاریابی شد. اختیاری و همکاران (۱۳۸۷) همسانی درونی این پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۷ گزارش کردند. آلفای کرونباخ در تحقیق حاضر برای پرسشنامه هیجان‌خواهی ۰/۸۹ به دست آمد.

پرسشنامه شخصیتی پنج عاملی نئو^۲: این پرسشنامه فرم کوتاه پرسشنامه شخصیتی NEOPI-R است که توسط کاستا و مک کری در سال ۱۹۸۵ ارائه شد و شامل پنج خرده مقیاس روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، گشودگی به تجربه، توافق‌گرایی و وجدان است. فرم

1. sensation seeking questionnaire

2. revised NEO personality inventory

نرمال یا تقریب نرمال در نظر گرفت. نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

هستند (حبیب پور گتایی و صفری شالی، ۱۳۹۵). بر اساس داده‌های جدول ۱ مشخص می‌شود که شاخص کجی و کشیدگی هیچ یک از متغیرها خارج از بازه (۲، -۲) نیست و بنابراین می‌توان آنها را

مقیاس	زیر مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
آمادگی به اعتیاد	آمادگی به اعتیاد	۲۹/۴۲	۱۶/۴۹	۱/۱۴	۱/۶۵
باورهای فراشناختی	باورهای فراشناختی	۵۹/۸۴	۱۱/۷۹	۰/۶۹	۰/۹۱
هیجان‌خواهی	هیجان‌خواهی	۲۳/۱۷	۵/۰۱	۱/۱۰	۱/۳۰
روان‌رنجورخویی	روان‌رنجورخویی	۲۴/۳۶	۵/۰۸	۱/۱۱	۱/۱۷
برون‌گرایی	برون‌گرایی	۲۹/۲۷	۵/۱۷	۱/۲۸	۱/۱۵
پنج عامل بزرگ شخصیت	گشودگی به تجربه	۲۰/۷۸	۴/۶۷	۱/۵۴	۱/۰۷
	توافق‌پذیری	۲۷/۶۹	۵/۲۸	۰/۷۸	۰/۹۰
	باوجدان بودن	۳۱/۱۹	۶/۲۰	۱/۳۰	۱/۴۱

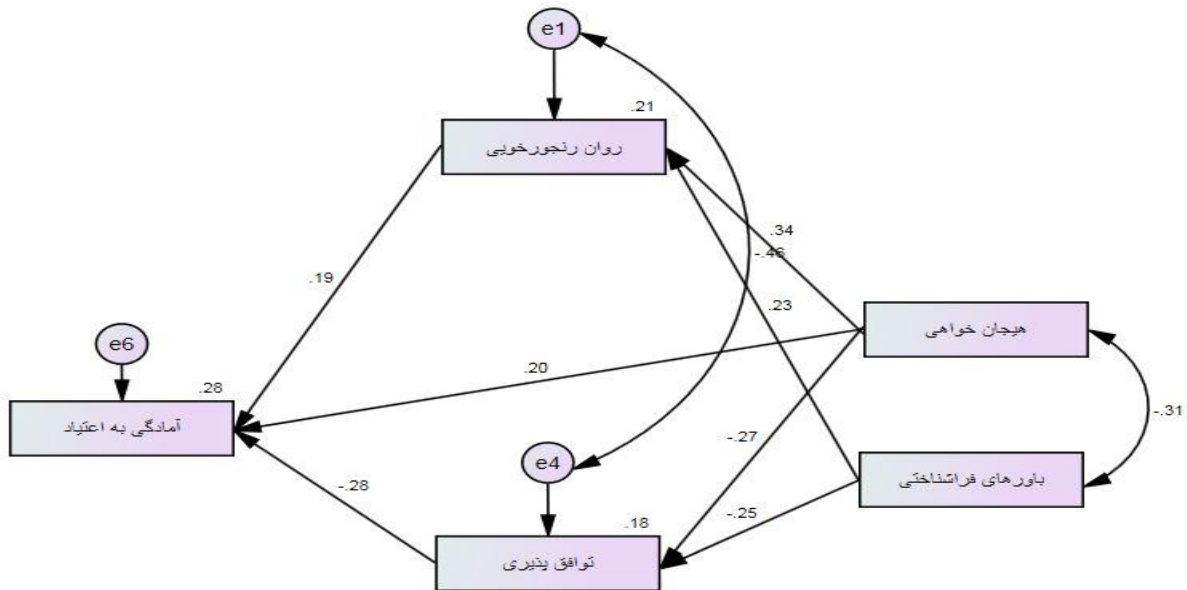
باورهای فراشناختی	۰/۲۳**
هیجان‌خواهی	۰/۳۶**
روان‌رنجورخویی	۰/۳۹**
برون‌گرایی	-۰/۲۲*
گشودگی به تجربه	-۰/۱۹*
توافق‌پذیری	-۰/۴۱**
باوجدان بودن	-۰/۲۰**

** ($p < 0.01$) و * ($p < 0.05$)

در جدول ۴ برای مشخص شدن معنی‌داری ضرایب مسیر بین متغیرهای پژوهش، میزان ضرایب استاندارد، انحراف استاندارد، آماره T و سطح معنی‌داری گزارش شده است. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود تمام متغیرهایی که مسیرهای مستقیم آنها به متغیر ملاک دارای مقدار T بزرگ‌تر یا کوچک‌تر از ± 1.96 است تأثیر معنی‌داری بر متغیر ملاک دارند.

برای بررسی سؤال اصلی پژوهش از نرم‌افزار آموس و روش تحلیل مسیر استفاده شد که نتایج بررسی مدل در زیر آمده است. برای بررسی اینکه باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی با آمادگی به اعتیاد با آزمون واسطه‌گری پنج عامل بزرگ شخصیت دارای برازش است، از تحلیل مسیر استفاده شد. از آموس برای طراحی مدل و بررسی شاخص‌های برازش استفاده شد که مدل مربوطه در شکل ۲ و شاخص‌های برازش مدل در جدول ۳ ارائه شده است.

شاخص‌های برازش در جدول ۳ نشان‌دهنده‌ی برازش عالی داده‌ها با مدل اصلاح شده است. با توجه به شکل ۲ هیجان‌خواهی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیر مستقیم از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت (روان‌رنجورخویی و توافق‌پذیری) به طور معناداری توانست آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی کند، اما باورهای فراشناختی فقط به صورت غیر مستقیم و از طریق روان‌رنجورخویی و توافق‌پذیری توانست به طور معناداری آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی کند.

شکل ۲. مدل اصلاح شده پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس باورهای فراشناختی و هیجان خواهی: نقش واسطه‌ای پنج عامل بزرگ شخصیت

جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل		
شاخص‌های برازش		نام شاخص
مقدار	حد مجاز	
۳/۱۴	کمتر از ۵	$\frac{\chi^2}{df}$
۰/۰۳۸	کمتر از ۰/۰۸	RMSEA ^۱ (ریشه میانگین مربعات خطای برآورد)
۰/۹۹	بالاتر از ۰/۹	GFI ^۲ (شاخص نیکویی برازش)
۰/۹۹	بالاتر از ۰/۹	AGFI ^۳ (شاخص نیکویی برازش اصلاح شده)
۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹	CFI ^۴ (شاخص برازش تطبیقی)
۰/۹۸	بالاتر از ۰/۹	NFI ^۵ (شاخص برازش نرم شده)

جدول ۴. ضرایب مسیر اثرات متغیرها و معنی‌داری پارامترهای برآورد شده					
متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	ضرایب استاندارد	انحراف استاندارد	آماره (t)	سطح معناداری
هیجان خواهی	روان رنجورخویی	۰/۳۴	۰/۰۴۸	۵/۶۴۳	۰/۰۰۱
هیجان خواهی	توافق‌پذیری	-۰/۲۷	۰/۰۴۷	-۴/۳۰۵	۰/۰۰۱
باورهای فراشناختی	روان رنجورخویی	۰/۲۳	۰/۰۴۲	۴/۲۴۳	۰/۰۰۱
باورهای فراشناختی	توافق‌پذیری	-۰/۲۵	۰/۰۴۴	-۴/۸۰۶	۰/۰۰۱
هیجان خواهی	آمادگی به اعتیاد	۰/۲۰	۰/۰۶۶	۳/۴۴۷	۰/۰۰۱
توافق‌پذیری	آمادگی به اعتیاد	-۰/۲۸	۰/۰۲۶	-۵/۰۳۵	۰/۰۰۱
روان رنجورخویی	آمادگی به اعتیاد	۰/۱۹	۰/۱۹۱	۳/۱۵۱	۰/۰۰۱

1. Root Mean Square Error Approximation
 2. Goodness of Fit Index
 3. Adjusted Goodness of Fit Index
 4. Comparative Fit Index
 5. Normed Fit Index

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل پژوهش حاضر می توان اذعان نمود که در کل مدل پیش بینی آمادگی به اعتیاد در این پژوهش، در جهت تبیین و برآزش از وضعیت مطلوب و مناسبی به لحاظ آماری برخوردار بود و می توان گفت سؤال پژوهش مبنی بر برآزش مدل پیش بینی آمادگی به اعتیاد مورد تأیید است. هیجان خواهی هم به صورت مستقیم و هم از طریق پنج عامل بزرگ شخصیت (روان رنجورخویی و توافق پذیری) به طوری معناداری توانست آمادگی به اعتیاد را پیش بینی کند، اما باورهای فراشناختی تنها به صورت غیر مستقیم و از طریق مؤلفه های روان رنجورخویی و توافق پذیری توانست به طور معناداری آمادگی به اعتیاد را پیش بینی کند. نتایج پژوهش نشان داد که بین باورهای فراشناختی و آمادگی به اعتیاد رابطه مثبت معناداری وجود داشت که این یافته همسو با پژوهش های قبلی بود (هامونیر و وارسکان، ۲۰۱۸؛ اپیک و همکاران، ۲۰۱۵؛ صابری و همکاران، ۱۳۹۷؛ قدیمی و همکاران، ۱۳۹۳). هامونیر و وارسکان، (۲۰۱۸) در مطالعه خود به این نتیجه دست یافتند که باورهای فراشناختی، توسعه و نگهداری رفتارهای اعتیاد آور را پشتیبانی می کنند. صابری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که باورهای فراشناختی قادر بودند تا به طور معناداری احتمال ابتلا به اعتیاد را پیش بینی کنند. در تبیین این یافته از پژوهش می توان اذعان داشت که باورها و تفکر افراد در گرایش افراد به سمت رفتارهای پرخطر از جمله اعتیاد نقش دارند. مدل فراشناختی ولز یک چهارچوب فراشناختی در مفهوم سازی آسیب پذیری، ایجاد و حفظ اختلالات روانی ارائه می دهد (ولز، ۲۰۰۹). می توان گفت باورهای فراشناختی، کلید و راهنمایی هستند که شیوه پاسخ دهی افراد به افکار منفی، باورها، علائم و هیجان ها را تحت تأثیر قرار می دهند و نیروی محرکه ای در پس الگوی تفکر مسموم هستند که به رنج روانی و هیجانی می انجامند. در واقع، وجود باورهای فراشناختی مختل در افراد باعث می شود که آنها در زندگی خود و در مواجهه با موقعیت هایی که برایشان پیش می آید از راهبردهای مقابله ای غیر سودمند و ناکارآمد استفاده کنند که این راهبردهای نامناسب، آمادگی برای رفتارهای پرخطر از جمله اعتیاد را فراهم می کنند (مام شریفی، ۱۳۹۷). همچنین رویکرد فراشناختی بیان می کند که وابستگی به مواد در کوتاه مدت به عنوان یک استراتژی مقابله ای سازگارانه برای تنظیم هیجان منفی عمل

می کند، ولی در بلندمدت ناسازگارانه محسوب می شود، زیرا باعث ایجاد وابستگی و تولید هیجان منفی می گردد (کاسیل، جمیلی، اسپادا و ولز، ۲۰۱۶). شاید به همین علت است که باورهای فراشناختی به طور معنادار و مثبت با احتمال آمادگی به اعتیاد ارتباط داشته است؛ بدان معنا که احتمالاً هرچه افراد باورهای مختل فراشناختی بیشتری داشته باشند، آمادگی بیشتری برای گرایش به اعتیاد از خود نشان می دهند.

همچنین یافته های پژوهش نشان داد که بین هیجان خواهی و آمادگی به اعتیاد رابطه مثبت آماری معناداری وجود داشت که این یافته همسو با یافته های پژوهش های پیشین بود (ژاوو و همکاران، ۲۰۱۹؛ چامسری و همکاران، ۲۰۱۸؛ مصاح و همکاران، ۲۰۱۴؛ کرمی و افشک، ۱۳۹۷). کرمی و افشک (۱۳۹۷) در پژوهش خود با عنوان رابطه بین هیجان خواهی و تاب آوری با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان به این نتیجه دست یافتند که بین هیجان خواهی و زیر مؤلفه های آن (تجربه طلبی، ماجراجویی، ملال پذیری و گریز از بازداری) با آمادگی به اعتیاد رابطه مثبت معناداری وجود داشت. در تبیین این یافته از پژوهش می توان اذعان داشت که مصرف مواد مخدر و اعتیاد به آن می تواند سیستم پاداش مغزی رو بیشتر از پیش فعال کند، بنابراین افرادی که سطح بالایی از هیجان خواهی را دارند، ابتکار عمل را برای آمادگی به اعتیاد برآورده می سازند (ژاوو و همکاران، ۲۰۱۹). افرادی که سطح بالایی از هیجان خواهی را دارند، در مقایسه با افرادی که سطح پایین تری از هیجان خواهی را دارند، احتمالاً بیشتر سمت رفتارهای پرخطر یا قانون شکن می روند؛ بنابراین هیجان خواهی یک عامل خطر برای گرایش افراد به اعتیاد است. از سویی دیگر هیجان خواهی صفتی است که با جستجوی هیجان های متنوع، جدید، پیچیده، افزایش احساسات و تجارب شناخته می شود و به نوعی افراد با این ویژگی ها بیشتر در برابر خطرات موجود، آسیب پذیر می شوند (چامسری و همکاران، ۲۰۱۸). با توجه به این که مواد مخدر، سطح انگیزتگی را در بین افراد افزایش می دهد، افراد دارای هیجان خواهی بالا تمایل بیشتری به مصرف مواد نشان می دهند. همچنین می توان بیان کرد که افرادی که روش های مثبت کنترل هیجان را در اختیار ندارند و در تنظیم هیجان خود با مشکل مواجه هستند، از طریق روش های نادرست و نامناسب مثل مصرف سیگار، مواد مخدر و رفتارهای پرخطر تلاش می کنند که هر بار بیشتر از قبل سطح انگیزتگی خود را افزایش دهند و در نهایت به

نمرات بالایی را در این ویژگی شخصیتی دارند، از نمرات هیجان-خواهی بالایی نیز برخوردارند، زیرا رفتارهای پرخطر و با سطوح هیجان‌خواهی بالا، احتمالاً تلاشی در جهت کاهش سطوح اضطراب و به دست آوردن راهی برای آرامش روانی و رهایی از افکار ناراحت‌کننده و دردناکی است که افراد دارای ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی تجربه می‌کنند؛ بنابراین می‌توان گفت به صورت کلی این ویژگی شخصیتی یک نوع عامل مستعد کننده برای گرایش به رفتارهای پرخطر از جمله اعتیاد است.

از سویی دیگر افرادی که از ویژگی شخصیتی توافق‌پذیری بالایی برخوردارند، آمادگی به اعتیاد کمتری دارند. بعد شخصیتی توافق‌پذیری به اعتماد، رک‌گویی، نوع‌دوستی، همراهی، تواضع و دل‌رحم بودن اشاره می‌کند که همین خصوصیات باعث می‌شود که افراد مسئولیت کارهای خود را بپذیرند و کمتر به سمت اعتیاد به مواد مخدر سوق پیدا کنند (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۷). این افراد به دلیل ویژگی‌های مثبتی که دارند و به نوعی از هیجان‌خواهی پایین برخوردارند و اساساً بر نوع‌دوستی، مهربانی، همکاری، احساس همدردی با دیگران و تمایل به کمک‌گرایش دارند، در نتیجه تا حد امکان سعی در برخورد منطقی با مسائل زندگی هستند و سعی در کنترل رفتارهای خود دارند تا به صورت مناسبی ابراز شوند؛ بنابراین می‌توان گفت درجه انطباق‌پذیری بیشتری را در شرایط فشار روانی دارند و این عوامل می‌تواند بیانگر شناخت مناسب و منطقی این افراد از شرایط موجود باشد، در نتیجه این افراد آگاهانه رفتار کرده و از آمادگی به اعتیاد کمتری برخوردار هستند. همچنین افرادی که از این ویژگی شخصیتی برخوردارند، معمولاً دنبال هیجان‌های نامناسب و خطرناک نیستند و حتی در انتخاب شغل هم به مشاغلی روی می‌آورند که هیجان‌خواهی زیادی در آن شغل وجود ندارد. این افراد بیشتر از بقیه سازگار هستند و معمولاً دنبال کارهای جدید و متنوع نمی‌روند و تا حد امکان منعطف هستند و در هنگام مواجهه با مشکلات به راحتی کنار می‌آیند (بهرامی و کامرانی صالح، ۱۳۹۶)؛ بنابراین این افراد بهتر می‌توانند با شرایط زندگی منطبق شده و در نتیجه احتمال آمادگی به اعتیاد در آنها کمتر است.

به طور خلاصه نتایج این پژوهش نشان داد که عواملی همچون باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی در کنار ویژگی‌های شخصیتی افراد می‌توانند نقش مهمی در پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد داشته

احتمال بیشتر در برابر تهدیدهای موجود، آسیب‌پذیر می‌شوند. افراد دارای سطح بالای هیجان‌خواهی به دلیل آنکه از سطح اضطراب پایین، تحریک‌پذیری و تکانش‌گری بالا نسبت به بقیه افراد جامعه برخوردارند در مواجهه با محرک‌هایی مانند مواد اعتیادآور، خطرات آنها را کم‌تر از خطر واقعی آنها برآورد کرده و آمادگی و گرایش بالایی به رفتارهای پرخطر و آسیب‌پذیر دارند (علی‌پور، سعیدپور، حسنی، ۱۳۹۴). این افراد در اکثر اوقات نیاز زیادی به لذت‌های جدید در خود احساس می‌کنند و به تجربه‌های تازه و بعضاً پرخطر نیازمندند تا به سطح برانگیختگی کافی برسند؛ بنابراین همه‌ی این رفتارهای نامناسب و پرخطر راه را برای آسیب‌پذیری بیشتر این افراد هموار می‌کند و آمادگی آنها را برای اعتیاد افزایش می‌دهد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که متغیرهای باورهای فراشناختی و هیجان‌خواهی از طریق دو مؤلفه از پنج عامل بزرگ شخصیت یعنی روان‌رنجورخویی و توافق‌پذیری توانستند، آمادگی به اعتیاد را پیش‌بینی کند. این نتایج همسو با پژوهش‌های پیشین است (سیلا، کاربون، توفالینی و بوریلا، ۲۰۲۰؛ ثناگوی محرر و میر شکاری، ۱۳۹۸ و بهرامی و کامرانی صالح، ۱۳۹۶). در تبیین این یافته‌ی پژوهش می‌توان اذعان داشت که برخی افراد به دلیل دارا بودن ویژگی‌های شخصیتی خاصی، استعداد بیشتری برای رفتارهای مخرب و خود آسیب‌رسان از جمله اعتیاد دارند. با توجه به اینکه ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی شامل تمایل برای تجربه اضطراب، پرخاشگری، افسردگی، کمرویی، تکانشوری و آسیب‌پذیری است، افرادی که نمرات بالاتری می‌گیرند، به احتمال زیاد در مواجهه با فشارهای روانی، راهکارهای مقابله کارآمدی ندارند و همین موضوع باعث می‌شود که افراد را درگیر رفتارهای پرخطر نماید (سهرابی و همکاران، ۱۳۹۷). می‌توان گفت که این افراد احتمالاً دارای افکاری غیرمنطقی در مواجهه با مشکلات هستند و قدرت کمتری در کنترل تکانه‌های خود دارند و درجه انطباق‌پذیری ضعیف‌تری در ارتباط با دیگران و شرایط فشار روانی نشان می‌دهند و از سویی دیگر افرادی که دارای این ویژگی شخصیتی هستند، تمایلی به ایجاد و داشتن یک رابطه باثبات ندارند و در یک حالت عدم تعادل قرار دارند و این ویژگی‌ها باعث می‌شود که این افراد از اطمینان شناختی مناسب و قابل‌اتکایی برخوردار نباشند. همچنین افرادی که از ویژگی شخصیتی روان‌رنجورخویی برخوردارند و

سهرابی، فرامرز؛ مام شریفی، پیمان؛ رافضی، زهره و اعظمی، یوسف (۱۳۹۷). پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد بر اساس سلامت روان، حمایت اجتماعی و ابعاد شخصیتی روان‌رنجورخویی و توافق پذیری. *نشریه روان‌پرستاری*، ۶(۶)، ۵۷-۶۶.

شاهنده، مریم (۱۳۸۶)، *ارزیابی شخصیت (آزمون‌ها و پرسشنامه‌ها)*. اهواز: نشر رسش.

شیرین زاده دستگیری، صمد؛ گودرزی، محمدعلی؛ رحیمی، چنگیز و نظیری، قاسم (۱۳۸۷). بررسی ساختار عاملی، روایی و اعتبار پرسشنامه فراشناخت ۳۰. *مجله روانشناسی*، ۱۲(۴)، ۴۴۱-۴۴۵.

صابری، زهرا؛ فرخی، نورعلی و نامور، هومن (۱۳۹۸). پیش‌بینی آمادگی به اعتیاد در دانشجویان بر اساس جنسیت، سن، سخت‌روی تحصیلی و باورهای فراشناختی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۲(۴.۱)، ۲۹۶-۳۰۵.

صالحی، مریم؛ رجیبی، سوران و دهقانی، یوسف (۱۳۹۸). پیش‌بینی اختلال بدریخت انگاری بدن بر اساس طرحواره‌های هیجانی، سبک‌های دلبستگی و ویژگی‌های شخصیتی در افراد متقاضی جراحی زیبایی. *فصلنامه علمی پژوهشی علوم روانشناختی*، ۱۸(۷۳)، ۸۷-۷۷.

علی‌پور، فرشید؛ سعیدپور، صابر و حسنی، جعفر (۱۳۹۴). بررسی هیجان‌خواهی در افراد مبتلا به اعتیاد جنسی، اعتیاد به محرک‌ها، اعتیاد به مواد افیونی و افراد بهنجار. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۵(۱۲۵)، ۱۳۸-۱۳۵.

قدیمی، آزاده؛ کرمی، جهانگیر و یزدان بخش، کامران (۱۳۹۳). رابطه‌ی طرحواره‌های ناسازگار اولیه و باورهای فراشناخت با استعداد اعتیاد. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۷(۲)، ۷۳-۶۷.

کرمی، جهانگیر و افشک، شیوا (۱۳۹۷). رابطه بین هیجان‌خواهی و تاب‌آوری با آمادگی به اعتیاد در دانشجویان. *رویش روانشناسی*، ۱۱(۷)، ۲۴۷-۲۵۸.

کیامهر، جواد (۱۳۸۱). *هنجاریابی فرم کوتاه پرسشنامه پنج عاملی (NEO-FFI) و بررسی ساختار عاملی و تحلیل تأییدی آن در بین دانشجویان دانشکده علوم انسانی دانشگاه تهران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

گروسی فرشی، میر تقی (۱۳۸۰). *رویکرد نوین در ارزیابی شخصیت (کاربرد تحلیل عاملی در مطالعات شخصیت)*. چاپ اول. تبریز: نشد دانیال و جامعه پژوه.

مام شریفی، پیمان (۱۳۹۷). *پیش‌بینی آمادگی اعتیاد بر اساس فعالیت‌های داوطلبانه، الگوی ارتباطی خانواده، راهبردهای مقابله‌ای و ویژگی*

باشند. از سویی دیگر علاوه بر اهمیتی که موضوع آمادگی به اعتیاد در شرایط مخصوص کاری برای شرکت عسلویه دارد، نتایج این مطالعه می‌تواند مورد استفاده این شرکت قرار بگیرد. از محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به نوع روش پژوهش اشاره کرد که به تبع از نظر تعیین روابط علت و معلولی محدودیت دارند. همچنین از آنجا که این پژوهش در یک گروه خاص انجام شده است، در تعمیم نتایج به سایر گروه‌ها باید احتیاط کرد. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی به متغیرهای دیگری که می‌توانند زمینه‌ساز گرایش افراد به اعتیاد باشند، توجه شود.

منابع

احمدیان، حمزه و رستمی، چنگیز. (۱۳۹۵). بررسی آمادگی به اعتیاد دانشجویان رشته روانشناسی بر اساس ویژگی‌های شخصیت (نئو). *مجله دانشکده پرستاری، مامایی و پیراپزشکی کردستان*، ۲(۲)، ۲۲-۳۲.

اختیاری، حامد؛ صفایی، هومن؛ اسماعیلی جاوید، غلامرضا؛ عاطف وحید، محمدکاظم؛ عدالتی، هانیه و مکرری، آذرخش (۱۳۸۷). روایی و پایایی نسخه‌های فارسی پرسشنامه‌های آیزنک، بارت، دیکمن و زاکرمن در تعیین رفتارهای مخاطره‌جویانه و تکانش‌گری. *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۴(۳)، ۳۲۶-۳۲۶.

بهرامی، محمود و کامرانی صالح، بخشعلی (۱۳۹۶). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های دلبستگی با میزان هیجان‌خواهی نیروهای عملیاتی یک سازمان نظامی. *فصلنامه روانشناسی نظامی*، ۷(۲۸)، ۴۴-۲۹.

ثناگوی محرر، غلامرضا و میرشکاری، حمیدرضا (۱۳۹۸). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های دلبستگی با باورهای فراشناختی در افراد مبتلا به سوء مصرف مواد و افراد عادی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۲(۱)، ۹۳-۸۴.

حبیب‌پور گنجابی، کرم و صفری شالی، رضا (۱۳۹۵). *راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی (تحلیل داده‌ها کمی)*. نشر مبتکران.

حق‌شناس، حسن (۱۳۷۸). *هنجاریابی آزمون شخصیتی نئو، فرم تجدیدنظر شده*. *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۴(۴)، ۴۸-۳۸. زرگر، یدالله؛ نجاریان، بهمن و نعمی، عبدالزهرا (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی (هیجان‌خواهی، ابراز وجود، سرسختی روانشناختی)، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد مخدر. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، ۱(۳)، ۹۹-۱۲۰.

- Styles in Patients with Alcohol and the Other Substance Dependence. *International journal of high risk behaviors & addiction*, 4(3), e24553.
- Krasanakis, S. (2017). Dramatherapy and Drug Addiction Treatment. *Dramatherapy*, 38(1), 53–58.
- Massah, O., HoseinSabet, F., Doostian, Y., A'zami, Y., & Farhoudian, A. (2014). The Role of Sensation-Seeking and Coping Strategies in Predicting Addiction Potential among Students. *Practice in Clinical Psychology*, 2(3), 173-180.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (2004). A contemplated revision of the NEO Five-Factor Inventory. *Personality and Individual Differences*, 36(3), 587–596.
- Norbury, A. Husain, M. (2015). Sensation- seeking: Dopaminergic modulation and risk for psychopathology. *Behavioural Brain Research*, 288, 79–93.
- Oz, H. (2016). The Importance of Personality Traits in Students. Perceptions of Metacognitive Awareness. *Social and Behavioral Sciences*, 232, 655-667.
- Schultz D. P. & Schultz S. E. (2016). *Theories of Personality*. 11th Edition. United States of America. Cengage Learning.
- Sella, E., Carbone, E., Toffalini, E., & Borella, E. (2020). Personality traits and sleep quality: The role of sleep-related beliefs. *Personality and Individual Differences*, 156, 109770. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109770>
- Weed, N., Butcher, N. J., McKenna, T., & Ben-Porath, Y. (1992). New measures for assessing alcohol and other drug problems with MMPI-2: the APS & AAS. *Journal of personality assessment*, 58, 389-404.
- Wells, A. (2009). *Metacognitive therapy for anxiety and depression*. USA: Guilford.
- Wells, A., & Cartwright-Hatton, S. (2004). A short form of the Metacognitions Questionnaire: properties of the MCQ-30. *Behaviour Research and Therapy*, 42, 385–396.
- Zhao, W., Xu, F., Ding, W., Song, Y., & Zhao, Q. (2019). The Relationship between Sensation Seeking and Tobacco and Alcohol Use Among Junior High School Students: The Regulatory Effect of Parental Psychological Control. *Frontiers in psychology*, 10, 2022. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02022>
- Zilberman, N., Yadid, G., Efrati, Y., Neumark, Y., Rassovsky, Y. (2018). Personality profiles of substance and behavioral addictions. *Addictive Behaviors*, 82, 174–181.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Zuckerman, M. (1993). P-impulsive sensation seeking and it's behavioral, psychophysiological and biochemical correlates. *Neuropsychobiology*, 28(1-2), 30-6.
- های جمعیت شناختی در جوانان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی.
- محو‌ی شیرازی، مجید (۱۳۸۷). بررسی اعتبار، پایایی و هنجاریابی مقیاس هیجان‌خواهی زاگرم‌ن با تغییرات بسته به فرهنگ. *مجله دانشور رفتار*، ۱۵(۲۸)، ۳۵-۴۹.
- مرشد بهبهانی، مهدی و حیاتی، داود (۱۳۹۶). رابطه علی هويت سردرگم، و خودکارآمدی با آمادگی به اعتیاد: نقش میانجی هیجان-خواهی. *فصل‌نامه اعتیادپژوهی سوء مصرف مواد*، ۱۱(۴۴)، ۲۵۷-۲۷۲.
- میری، میرنادر؛ حاجلو، نادر؛ بشریور، سجاد و نریمانی، محمد (۱۳۹۸). طراحی و آزمونگری مدل علی اعتیاد به بازی‌های ویدئویی - رایانه‌ای بر اساس حمایت اجتماعی ادراک‌شده و باورهای فراشناختی با نقش میانجی خودنظم‌جویی هیجانی. *فصلنامه علمی پژوهشی علوم روانشناختی*، ۱۸(۷۸)، ۶۵۷-۶۴۷.
- هومن، حیدر علی (۱۳۸۴). *مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل*. تهران: سمت.
- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Washington, DC: APA
- Caselli, G., Gemelli, A., Spada, M. M., & Wells, A. (2016). Experimental modification of perspective on thoughts and metacognitive beliefs in alcohol use disorder. *Psychiatry research*, 244, 57- 61.
- Chen, V. H. H., Wilhelm, C., & Joeckel, S. (2019). Relating video game exposure, sensation seeking, aggression and socioeconomic factors to school performance. *Behaviour & Information Technology*, 1-13.
- Chomsri, P., Likhitsathian, S., Aramrattana, A., & Siviroj, P. (2018). Self-efficacy, sensation seeking, right attitude, and readiness to change among alcohol drinkers in a Thai vocational school. *Addictive behaviors reports*, 8, 107–112.
- Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive–developmental inquiry. *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
- Gendreau, P., & Gendreau, L. P. (1970). Addiction-prone Personality: A Study of Canadian Heroin Addicts. *Canadian Journal of Behavioral Science*, 1(2), 18-25.
- Hamonniere, T., & Varescon, I. (2018). Metacognitive beliefs in addictive behaviours: A systematic review. *addictive behaviour*, 85, 51-63.
- Ipek, O. U., Yavuz, K. F., Ulusoy, S., Sahin, O., & Kurt, E. (2015). Metacognitive and Meta-Emotional